

NAMEN

Na javno izraženo vprašanje zaskrbljenega sorodnika v zvezi z morebitno škodljivostjo sredstev, ki se uporabljajo za popisovanje dijakov ob vstopu v 1. letnik srednjih šol (fazanov), smo ocenili tveganje uporabljenih sredstev.

Slika 1: Popisana telesa dijakov 1. letnikov

METODE

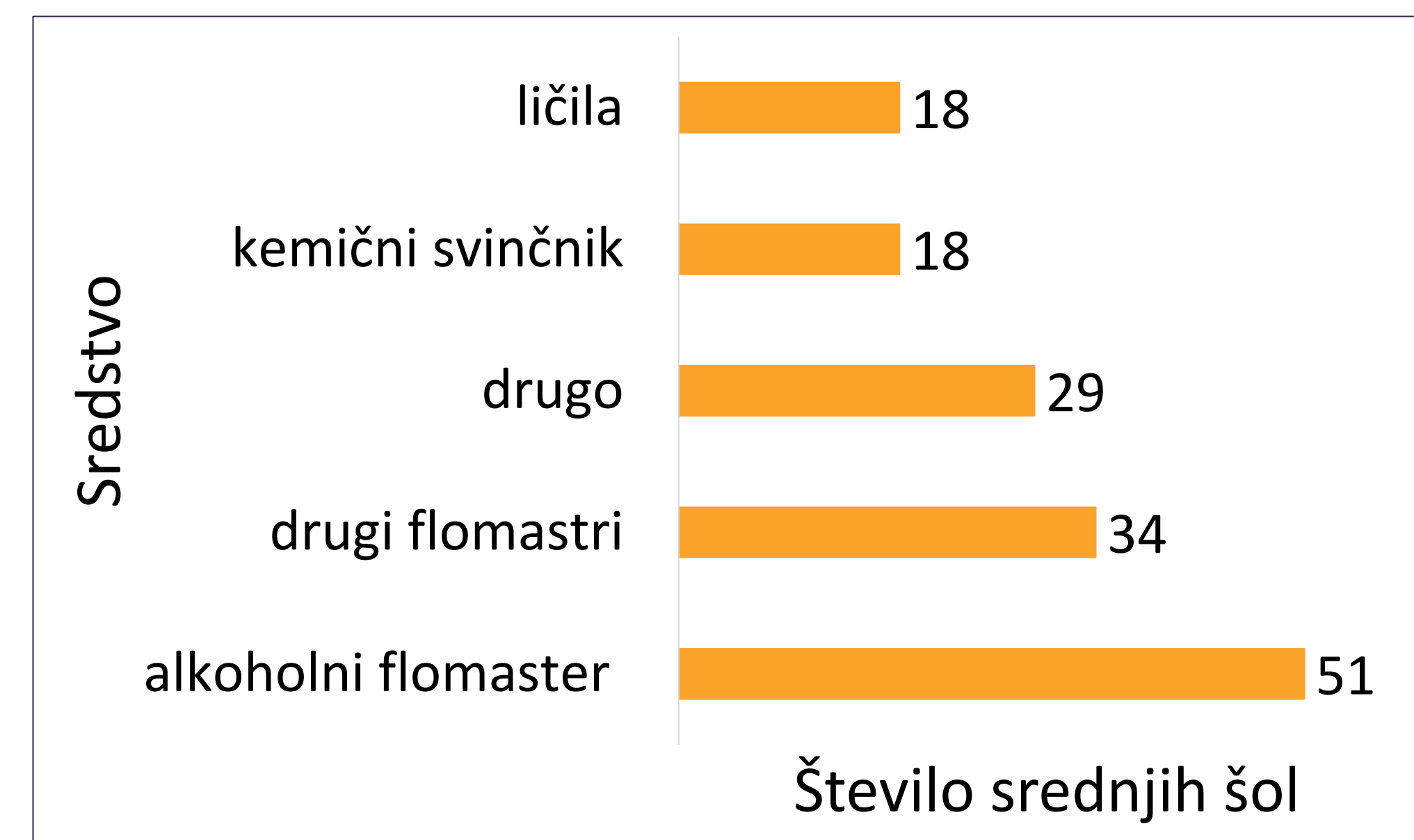
Oblikovali smo namenski vprašalnik, da bi ugotovili razširjenost pojava, identificirali sredstva, ki se uporabljajo za popisovanje kože, morebitne težave pri odstranjevanju in ocenili tveganje za zdravje.

Vprašalnik smo poslali vsem 156 slovenskim srednjim šolam.

REZULTATI

Vprašalnik je izpolnilo 118 srednjih šol (76 %).

Popisovanje teles prvošolcev ob vstopu v srednjo šolo je precej razširjen pojav, ki poteka na skoraj dveh tretjinah srednjih šol.

Slika 2: Uporabljen sredstva za popisovanje telesa

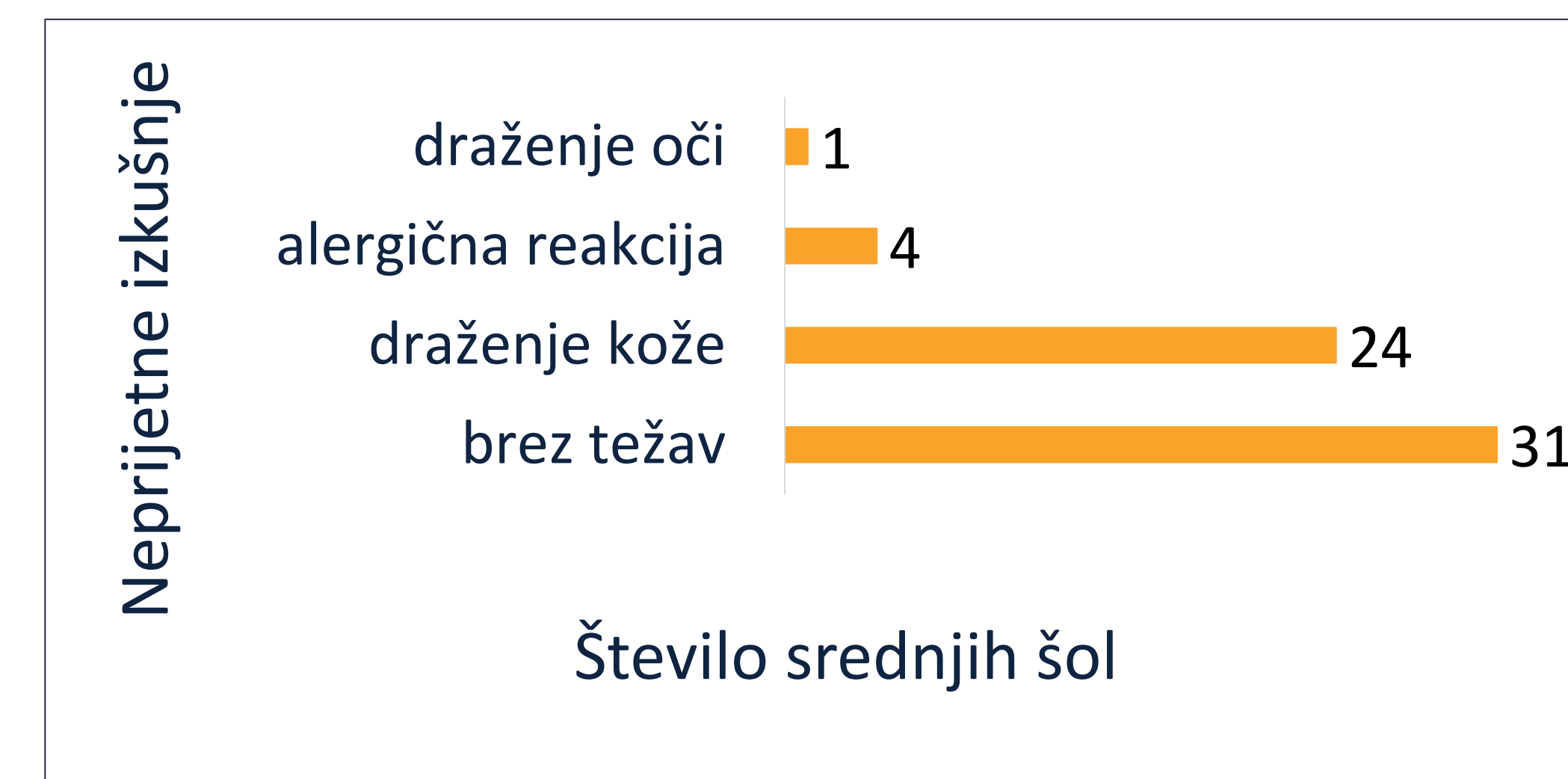
Dijaki so za **popisovanje najpogosteje uporabljali alkoholne (71 % šol) in druge flomastre (47 % šol).**

Slika 3: Alkoholni in drugi flomastri

Nevarne lastnosti sestavin sredstev za odstranjevanje

S toksikološkega vidika so poleg sredstev za popisovanje lahko škodljiva tudi **sredstva za odstranjevanje napisov s kože**. Dijaki so poleg vode, mila in kozmetičnih čistil v 29 primerih uporabili alkohol (H225, H319, H332, H335, H336) in v 24 primerih aceton (H225, H319, H336). Za razlago H stavkov glej tabelo 1.

Slika 4: Škodljive posledice pri odstranjevanju napisov s kože

V 88 % so dijaki sredstva s telesa v povprečju odstranjevali do ene ure.

Tabela 1: Nevarne lastnosti uporabljenih sredstev za popisovanje

H stavek	korektura	sprej	kemični svinčnik	drugi flomaster	alkoholni flomaster
	N = 6	N = 8	N = 2	N = 2	N = 3
220 Zelo lahko vnetljiv plin.	0	8	0	0	0
225 Lahko vnetljiva tekočina in hlapi.	2	8	0	2	2
226 Vnetljiva tekočina in hlapi.	2	8	0	0	3
228 Vnetljiva trdna snov.	0	1	0	0	0
250 Samodejno se vžge na zraku.	0	1	0	0	0
261 V stiku z vodo se sproščajo vnetljivi plini.	0	1	0	0	0
280 Vsebuje plin pod tlakom; segrevanje lahko povzroči eksplozijo.	0	4	0	0	0
301 Strupeno pri zaužitju.	0	1	0	0	0
302 Zdravju škodljivo pri zaužitju.	1	3	2	1	2
304 Pri zaužitju in vstopu v dihalne poti je lahko smrtno.	6	7	0	0	0
311 Strupeno v stiku s kožo.	0	1	0	0	0
312 Zdravju škodljivo v stiku s kožo.	1	4	0	0	1
315 Povzroča draženje kože.	2	7	0	0	1
318 Povzroča hude poškodbe oči.	0	1	0	0	3
319 Povzroča hudo draženje oči.	3	8	1	1	1
331 Strupeno pri vdihavanju.	0	1	0	0	0
332 Zdravju škodljivo pri vdihavanju.	1	5	2	0	2
335 Lahko povzroči draženje dihalnih poti.	2	4	0	0	2
336 Lahko povzroči zaspanost ali omotico.	2	8	0	1	3
340 Lahko povzroči genetske okvare *.	5	7	0	0	0
350 Lahko povzroči raka *.	5	7	0	0	0
361 Sum škodljivosti za plodnost ali nerojenega otroka (navesti posebni učinek, če je znan) *.	1	1	0	0	0
370 Škoduje organom (ali navesti vse organe, na katere vpliva, če je znano) *.	0	1	0	0	0

Legenda: N - število preučevanih sredstev;

H stavek - stavek o nevarnosti (opozarja na nevarnost);

* - navesti način izpostavljenosti, če je prepričljivo dokazano, da noben drug način izpostavljenosti ne povzroča takšne nevarnosti

Ocena izpostavljenosti in tveganja

Pri popisovanju kože in odstranjevanju gre za kratkotrajno izpostavljenost majhne površine kože majhnim odmerkom kemikalij. Zato sklepamo, da je sistemska izpostavljenost zanemarljiva. Obstaja tveganje za lokalne dražilne učinke in alergične reakcije. Ocenjujemo, da kljub nekaterim zelo nevarnim lastnostim posameznih sestavin **popisovanje kože ne predstavlja tveganja za druge sistemske škodljive učinke**. Vendar **odsvetujemo nenamensko uporabo sredstev in predmetov ter nepotrebno izpostavljanje nevarnim snovem**.

Dodatna sporočila zaposlenih in dijakov:

- dijaki se popišejo sami, da imajo mir,
- dijaki se popišejo sami, ker jim je to zabavno in želijo biti v trendu,
- popolna prepoved popisovanja na nekaterih šolah,
- problem predstavlja popisovanje dijakov izven območja šole, predvsem na sredstvih javnega prevoza ter avtobusnih in železniških postajah,
- strah prvih letnikov in izostanek od pouka zaradi napovedanih prireditev za fazane.

Odzivi večine šol so bili naklonjeni naši raziskavi z nekaj izjemami:

- Prosimo, da se glede dodatnih pojasnil ipd. NE obračate več na nas. Hvala za razumevanje in lep pozdrav!
- Če želite preprečiti nasilje, naredite fazaniranje s spreji za kovino ilegalno. Jajca, moka in flomastri enkrat v življenju ne morejo škodovati!
- Ne obremenjujte nas s takimi zadevami, ker je fazaniranje tradicija in tako mora ostati!!!

ZAKLJUČKI IN PRIPOROČILA

- Dijaki popisovanje teles v večini primerov sprejemajo kot tradicionalni obred.
- Uporabljajo naj se varna sredstva, kot so kozmetični proizvodi, barve namenjene za pustnem času, in če res ne gre drugače, živila oziroma barvila za živila.
- Uporabo sredstev, ki niso namenjena stiku s kožo, in ki imajo morda nevarne toksikološke lastnosti, odsvetujemo, ker lahko predstavljajo tveganje za lokalne učinke na koži in alergične reakcije pri stiku s kožo.
- Morebitne škodljive psihološke posledice obreda, na katere so v vprašalnikih opozorile nekatere šole, prepuščamo v presojo za to področje usposobljenim strokovnjakom. V kulturološko antropološke vidike popisovanja teles ob vstopu v srednjo šolo se nismo spuščali, ker je ta vidik presegal namen naše raziskave.

Spletni viri slike 1:

- 24UR - Tradicionalni sprejem za fazane
<https://www.youtube.com/watch?v=72vnYXLXmXA>
- DNEVNIK - Nerazumljivo izživljanje nad »fazani« v središču Ljubljane
<https://www.dnevnik.si/1042719557>